

Jurbon Olstad 10/11-94.

107694

"Historien i et annet lys"
en frontkjempers refleksjoner.

Femtiårsjubileet for frigjøringen 8. mai 1995 forberedes med storslåtte arrangementer. For den gruppen eldre som ble kalt landssvikere skal vonde hendelser igjen rippes opp i. Andre vil gjenoppleve gleden.

Frontkjemperen Knut Gervik har i en lang, til dels for lang, historisk fremstilling som han kaller "Refleksjoner" tegnet opp bakgrunn og sammenheng. Sier at bokens ensidighet er tilsiktet og at frontkjemperne hverken angrer eller trenger rehabilitering. Slår fast at seierherren skriver historien, rettferdig eller ikke. Peker på at så viktige historiske hendelser må bli belyst fra begge sider. Ikke bare glorifisering av seierherrens bedrifter. Gir en grundig fremstilling

Boken er delt i hovedavsnitt, der hver enkelt side er et eget, avsluttet kapittel som man finner igjen i innholdsfortegnelsen. Han starter forhistorien til den annen verdenskrig i avslutningen av den første. Selv om Hitler straks innførte et totalitært styre, hadde han storparten av folket med seg i kampen mot motpolen kommunistene.]Først i 1923 trakk Tranmål AP ut av Moskvas Komintern. Røde flagg, hammer og sigd og knyttnevehilsen ble ivrig brukt også i Norge. Men noen virkelig makt fikk ikke kommunistene i Norge før mot slutten av krigen og den første tiden etterpå. Men imponerende dyktige troende marxister har greid å plassere seg i nøkkelposisjoner i dagens samfunn. Det preger på mange måter norsk politikk og norsk livsvsyn. Etter kuppet i Tsjekkoslovakia i 1948 mente mange at kommunister var klare til å overta også her.

Et hovedpoeng er å forklare tysk fremgang under Hitler. Hverken autostradabyggingen eller Folkevognfabrikken var direkte krigsforberedelser, selvom begge deler senere fikk militær betydning. Da Tyskland innførte verneplikt i 1935 og begynte gjenopprustningen, ble den franske førstegangstjeneste forlenget til to år. Sovjet hadde lagt stor vekt på opprustning og oppbygging av forsvaret i hele mellomkrigstiden.

Borgerkrigen i Spania var, skriver han, begynt med mottiltak mot det kaos som den venstre-radikale regjering skapte. At Franco ikke kom til Spania fra Marokko før 6. august 1936, viser at det var de røde og anarkistene som startet borgerkrigen. Kom som en følge av de vanstreradikales forsøk på fullstendig maktovertagelse etter beste moskvaoppskrift. I norsk fremstilling demokratiets seier over fascistene.

Gervik trekker opp et bilde av de oppmarsjerte røde styrker ved grensen som klare til et angrep på Vest-Europa da tyske styrker angrep i juni 1941. Russerne lå, i motsetning til franskmennene i Maginotlinjen, ikke i forsvarsstillinger. Noe av forklaringen på de store tapstall i

begynnelsen; ikke alle er uenige i det synspunktet.

Gervik fremstiller Anschluss som uttrykk også for østerrikerens ønske. Ser man bort fra Gestapos umiddelbare aksjoner, har han kanskje under historiens synsvinkel rett. Når han kaller mellomkrigstidens Tsjekkoslovakia med tre millioner sudettyskere kunstig oppstyltet, har historien selv vist at tsjekkere og slovakere foretrakk hver sin stat. Det var den polske korridoren som ble hovedårsaken til krigen.

At hverken Storbritannia eller Frankrike, tross støttepakt, var interessert i å forsvare Tsjekkoslovakia, kom grellt til syne ved Münchenmøtet i september 1938. At de tross krigserklæringene til Tyskland tre dager etter den tyske innmarsj i Polen militært var ute av stand til å yde militær hjelp er blitt bestridt av enkelte. Hva hadde hendt hvis de franske armeer hadde frigjort seg fra Maginot-linjen og rykket inn i Tyskland? Til en så dristig operasjon rakk ikke den franske gloire. Preget at mellomkrigstidens aldri-mer-krig-tanker.

De som utformet Versaillesfreden tenkte mer på å holde Tyskland nede enn på hva en stormakt i tiden løp ville tåle. Ved å tvinge det slagne Tyskland til å undertegne på at Tyskland hadde skylden for krigen - for å tekkes hjemmebefolkningen - ga de Hitler sterk propaganda. Nasjonal stolthet må ikke undervurderes. Poznan ble polsk og Øst-Preussen skilt fra Tyskland, havnebyen Danzig fristat.

Mourir pour Dantzig? Dø for Danzig? spurte franskmennene seg.

Hvis Frankrike og Storbritannia med krigserklæringen 3. september hadde ment å hjelpe Polen, måtte de også ha erklært Sovjet krig. Det gjorde de ikke. Russerne stanset ikke med å ta sin del av Polen. Men besatte de baltiske stater og utfordret Finland, som bet ifra seg sterkere enn Sovjet hadde regnet med da de kalte Finlandskrigen "Hjelp fra Leningrad militærdistrikt til Kuusinens revolusjonære regjering". Hadde de tenkt seg hele Finland?

I Norge følte man medynk med finnene og ikke liten engstelse. Vel 700 nordmenn meldte seg som frivillige dengang. De ble feiret som de modige menn de var. Men de nordmenn som i forsettelsekrigen halvannet år senere gikk med på finnenes side, ble straffet som landsvikere. Den røde fare var ikke blitt mindre då. Sovjetiske styrker jaget retierende tyske tropper, og norske frivillige, foran seg inn i Norge. Retretten gikk vesentlig som fotmarsj over Lyngen.

Institutt for forsvarsstudier, ved Forsvarats Høgskole, har nylig gitt ut et hefte (Nr 6-1994). Av det fremgår at Londonregjeringen med engstelse så på at en sovjetisk storarmé var i ferde med å rykke inn i Finnmark. Det røde spøkelse var også der blitt levende. Hva ønsket Sovjet i Nord-Norge?

Det viktigste i boken er hvordan krigen i Norge kom til å virke inn på standpunktet til de som ble frontkjemper.

Like etter krigen fremstod sannhetssøkeren Johan Scharffenberg med krav om at Englands og Frankrikes rolle med å trekke Norge inn i krigen måtte klarlegges. Den er nå godtatt som et faktum. Den britisk-amerikanske minelegging fra Skottland til Karmsundområdet 1918 ("The Northern Barrage") skulle hindre tyskerne overflatemarine i å komme ut.

At den ble innestengt førte indirekte til mytteri i flåten, rød borgerkrig, som sosialdemokratene i samarbeide med hæren greide å snu. Tyske marineoffiserer fant ved studier og analyser ut at skulle Tyskland igjen komme i krig med England, måtte tyskerne skaffe seg baser i Norge. Denne studien kunne ikke være ukjent i Norge.

Frankrike og England hadde som mål å flytte krigen vekk fra kontinentet, hindre tyskernes adgang til malmen fra Narvik og helst få Norge og Sverige med i krigen. Påskuddet for å få sendt tropper til Narvik lød at de skulle videre for å hjelpe finnene mot sovjetstyrkene. Hvordan ville krigen utviklet seg hvis franske og britiske styrker - i krig mot Tyskland - hadde dukket opp i Finland som finnenes medspillere? Kan ikke være ment som annet enn skalkeskjul.

At britene satset på at tyskerne ved britisk minelegging i norsk territorialfarvann skulle svare med å sette seg fast i Sør-Norge var en grov feilkalkulering.

Mineleggingen i Vestfjorden 8. april kom som en stygg nøytralitets-krenkelse i tillegg til de britiske jageres angrep på Altmark i Jøssingfjorden 16. februar. Den 22. desember 1939 sa Koht i utenrikskomitéen at han for sin del trodde at England og Frankrike ville drive Norge inn i krigen. Nå erkjennes at det var det de ville. Norge var en brikke.

Men tjener dette til unnskyldning for frontkjemperne?

De som er gamle nok husker skuffelsen og mismotet sommeren 1940. Skuffelse over regjeringen, over den engelske hjelpen, som bortsett fra ved Narvik var mer moralsk enn militær. Riksrådsforhandlingene med tyskerne gjort i beste mening for å hindre såvel et Quislingstyre om et tysk militærstyre, bragte skam og skade. Lett å glemme at for folk flest gjelder det å få livet i så vante og normale gjenger som mulig. Mens det for en okkupants hovedfiende er mest mulig uro.

Krigen med våpen i Norge var slutt med kapitulasjonsavtalen i Trondheim 10. juni 1940. Det fremgår også av den tale generel Ruge holdt til offiserene på Sætermoen da det hele var over. Der sier han bl.a.: De som idag er våre herrer, var i 1918 i samme stilling som vi idag. Det så håpløst ut for dem, men de reiste seg igjen. Finland var i hundre år en del av det mektige russiske rike. I 1918 så det sjansen

til å befri seg, og det grep sjansen. Ingen stat kan reise seg igjen ved å vente på at noe skal hende, at en hjelp skal komme utenfra. Den må være klar til å hjelpe seg selv når tiden er inne.-- "

Skjønte de stortingsrepresentanter og gode menn som under riksrådsforhandlingene anmodet kong Haakon til å tre tilbake som konge, at det fortsatt var krigstilstand? Norges krig med våpen var jo slutt.

Det ble fortalt de som ble dømt under oppgjøret etterpå at de måtte ha skjont at det fortsatt var krig. Det faktiske forhold er at ved den absolutte kapitulasjon i Trondheim 10. juni 1940 var Norge som stat trådt ut av den militære krig - uten at det dermed var sluttet fred med Tyskland.

Det er ingen grunn til å tvile på, bl.a. på grunn av det man senere har fått vite om forholdet mellom Terboven og Quisling at Quisling gjorde hva han kunne for å beskytte norske interesser overfor okkupasjonsmakten. Gervik skriver: Dette hadde sin riktighet i mange tilfeller, men vi vet ikke hvorvidt en nøytral administrasjon med tillit i folket kunne ha oppnådd like mye.

Gerviks bok er et imponerende verk. Men fra lesersynspunkt ville det vært en fordel om den f.o.m. side 211 var blitt strammet inn en del, bl.a. fordi det er her den endrer karakter fra analyse til mer forsvarsskrift. Men fremstillingen er hverken sutrende eller anmassende. Her er klar tale. Anbefales krevende historieinteresserte.

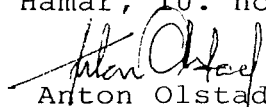
Selv om det er mange som med Odvar Nordli i et radiointervju synes det var galt det de gjorde, så burde man også som han si at etter så lang tid bør det være mulig å glemme.

Major Einar Sagen, som ingen kan beskylde for å ha sveket, skrev i pamfletten Statsminister Nygaardsvold i 1946: Og hadde eg vore krigsminister, vilde eg ha godkjent desse karane. For dette er harde hausar og krigarar. Det er folk som hev lukta krut og ført krig i 30° kulde. Og det er krigarar den norske heren treng.-

La oss håpe at det ikke lenger finnes noen kommunistisk fare som den de stillte opp mot og mange av dem ofret livet i kampen mot. Ingen kan frakjenne dem mot og idealisme.

(Hans Gervik Refleksjoner etter 50 år. Trans Forlag 1994)

Gerhard Munthesgt 43, 2300 Hamar, 10. november 1994

Anton Olstad, oberstløytnant cand philol.